

22/

Klasicistní román

22/ Klasicistní román. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.

Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

P/

Marie Madeleine Pioche de La Vergne, hraběnka z La Fayette: Kněžna de Clèves

(vydáno anonymně 1678)

[Narodila se roku 1634 v Paříži do šlechtické rodiny stojící na straně kardinála Richelieu. V 15 letech se stala dvorní dámou královny Anny Rakouské a u dvora získávala literární vzdělání u Gillese Ménage, který ji uvedl do vznešených salónů paní Rambouillet a paní Scudéryové. V roce 1655 se vdává za hraběte z La Fayette a tímto sňatkem se získává společenské postavení a majetek, který jí umožňuje zařadit se plně do dvorské společnosti. Z manželství se narodí dvě děti, avšak brzy poté se Marie Madeleine trvale usidluje v Paříži, zatímco její manžel zůstává na svých statcích. Marie Madailene se zajímá o literární dění a píše román Kněžna de Montpensier, který anonymně vydává v roce 1662. Navazuje úzké literární přátelství se spisovatelem La Rochefoucauldem. Jejím nejslavnějším dílem je však právě Kněžna de Clèves, která vzbudila velký ohlas hned po svém uveřejnění a založila novou tradici psychologizujícího románu.]

Převzato z: Marie Madeleine Pioche de La Vergne de La Fayette: *Kněžna de Clèves*, Praha, SNKLHU, 1959, s. 35-37, 134-136, 196-202. Přeložil Karel Šafář.

Formální charakteristika:

Prozaický román.

(...)

Tu se objevila na dvoře kráska, jež upoutala zrak celé společnosti, a nutno přiznat, že to byla kráska dokonalá, poněvadž vzbudila obdiv na místě, kde byli tak zvyklí vídat sličné ženy. Pocházela z téhož domu jako vicedom de Chartres a byla jednou z nejbohatších dědiček ve Francii. Otec jí zemřel mlád a zanechal ji poručenství své ženy, paní de Chartres, jejíž dobrota, ctnost a záslužné skutky byly kromobyčejné. Ztrativši manžela, prožila řadu let, než se vrátila ke dvoru. V tomto ústraní pečovala o výchovu své dcery, ale neusilovala jen o zušlechtění jejího ducha a krásy, pomýšlela také na to, aby jí vštípila ctnost a zálibu pro ni. Většina matek si myslí, že stačí nemluvit nikdy před mladými dívkami o galantnosti, aby se od ní odvrátily. Paní de Chartres měla opačné mínění; líčila často své dceři lásku; ukazovala jí, co je v ní příjemného, aby ji snáze přesvědčila o tom, co je v ní nebezpečného;

22/ Klasicistní román. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.

Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

vyprávěla jí o malé upřímnosti mužů, o jejich šalbě a nevěrnosti, o rodinných neštěstích, v nichž se topí milostné poměry; a ukazovala jí na druhé straně, jaký klid doprovází život počestné ženy a jaký lesk a povznesenost skýtá ctnost krásné a urozené osobě; ale ukazovala jí též, jak obtížné je zachovat si tuto ctnost, ledaže si nikdy nedůvěřujeme a pevně se přimkneme k tomu, co jedině může učinit ženu šťastnou, totiž milovat svého manžela a být jím milována.

Tato dědička byla tehdy jednou ze skvělých partií ve Francii, a ač byla mladičká, bylo jí již nabídnuto několik sňatků. Paní de Chartres, která byla nanejvýš honosivá, nepovažovala téměř nikoho za hodna své dcery: vidouc, že je jí šestnáct let, chtěla ji uvést ke dvoru. Když tam přišla, vicedom jí vyšel vsříc; byl překvapen velikou krásou slečny de Chartres, a právem. Bělostná plet' a světlé vlasy jí dodávaly jedinečného lesku; všechny její rysy byly pravidelné a její obličej a postava byly plny půvabu a kouzla.

Druhý den po svém příchodu šla si vybrat klenoty k Italovi, jenž s nimi obchodoval po celém světě. Tento muž přišel s královnou z Florencie a tak se obchodem obohatil, že se jeho dům zdál spíše domem velmože než obchodníka. A jak tam tak byla, přišel kníže de Clèves. Byl tak překvapen její krásou, že nemohl skrýt překvapení, a slečna de Chartres se nemohla ubránit uzardění, vidouc, jaký úžas v něm vzbudila; přece se však vzpamatovala a nevěnovala chování knížete jinou pozornost, než jí dovolovala slušnost k muži jeho druhu. Pan de Clèves na ni pohlížel s obdivem a nemohl pochopit, kde je krásná žena, kterou vůbec nezná. Viděl z jejího vzezření a z celého jejího doprovodu, že je jistě velmi vznešená. Její mládí v něm vzbuzovalo domněnku, že je to dívka; ale poněvadž u ní neviděl její matku a poněvadž onen Ital, který ji vůbec neznal, ji oslovoval „paní“, nevěděl, co si má myslit, a pohlížel na ni stále s úžasem. Všiml si, že ji jeho pohledy uvádějí do rozpaků, na rozdíl od mladých žen, jež vždy hledí s potěšením na účinek své krásy; ba zdálo se mu, že je příčinou její nedočkavosti odejít, a opravdu odešla dosti náhle. Když ji pan de Clèves ztrácel z očí, utěšoval se nadějí, že zví, kdo to je; byl však velmi překvapen, když se dověděl, že ji vůbec neznají. Byl tak jat její krásou a skromností jejího vystupování, že k ní pocítil již od tohoto okamžiku vášnivou lásku a neobyčejnou úctu. Šel večer k Její Výsosti sestře králově.

(...)

Slečna de Chartres se opravdu následujícího dne dostavila; královny ji přijaly se vši přívětivostí, jakou si lze jen představit, a celá společnost s takovým obdivem, že slyšela kolem sebe jen samou chválu. Přijímala ji s tak ušlechtilou

skromností, že se zdálo, že ji neslyší nebo že jí není vzrušena. Šla potom k Její Výsosti králově sestře. Tato princezna pochválila nejprve její krásu a pak jí vyličila úžas, jaký vzbudila u pana de Clèves. Za okamžik tento kníže vstoupil. „Pojďte,“ pravila mu, „podívejte se, nestojím-li vám v slově a zda vám ve slečně de Chartres nepřivádím onu krásku, kterou jste hledal: poděkujte mi aspoň, že jsem jí vyhradila, jak jste se jí už obdivoval.“

Pan de Clèves se zaradoval vida, že ona dívka, jež se mu zdála tak roztomilou, je urozená přiměřeně své kráse; přistoupil k ní a poprosil ji, aby si vzpomněla, že se jí obdivoval a že neznaje ji zachoval k ní všechny city úcty a vážnosti, jež jí patří.

(...)

[Zabradní pavilón u zámku v Coulommiersu, v němž je pan de Nemours nepozorován svědkem rozmluvy pana a paní de Clèves.]

Zaslechl, jak pan de Clèves říká své ženě: „Ale proč se nechcete vrátit do Paříže? Co vás zdržuje na venkově? Od nějaké doby toužíte po samotě, což mě udivuje a zarmucuje, poněvadž nás to rozlučuje. Ba vidím, že jste smutnější než obyčejně, a bojím se, že ne bez příčiny.“ (...)

Dlouho na ni naléhal, aby mu je sdělila, ale nepřiměl ji k tomu; a když se bránila tak, že ještě více podnítila manželovu zvědavost, zůstala pohroužena v hluboké mlčení, klopíc zrak; potom se pojednou rozhovořila, pohlédla na něho a pravila mu: „Nenuťte mě, abych vám vyznala něco, k čemu nemám síly, ač jsem to již několikrát měla v úmyslu. Uvažte jen, že obezřelost nedovoluje, aby slušná žena mého věku na sebe obracela zraky celého dvora.“ – „Co mi tu povídáte, paní,“ zvolal pan de Clèves, „to bych se vám nedovážil říci ze strachu, abych vás neurazil.“ Paní de Clèves neodpověděla a její mlčení manžela ještě utvrdilo v tom, co si myslel. „Nic neříkáte,“ začal znovu, „to znamená, že se nemýlím.“ – „Nuže, pane,“ odpověděla mu, vrhajíc se mu k nohám, „přiznám se vám, k čemu se nikdo nikdy svému muži nepřiznal; ale nevinnost mého chování a mých úmyslů mi k tomu propůjčuje sílu. Je pravda, že mám proč stranit se dvora a že se chci vyhnout nebezpečí, do něhož někdy upadají ženy mého věku. Nikdy jsem nedala najevo slabost a nebála bych se, že ji projevím, kdybyste mi ponechal volnost odejít ode dvora nebo kdybych ještě měla paní de Chartres, aby mi radila, jak se mám chovat. At' je úkol, jež na sebe беру, sebenebezpečnější, беру jej na sebe s radostí, abych zůstala hodna vás. Prosim vás tisíckrát za odpuštění, cítím-li něco, co se vám nelíbí:

ale nikdy se vám neznelíbím svým jednáním. Uvažte, že aby člověk udělal to, co dělám já, musí zachovávat nejhlubší přátelství a úctu k svému manželovi: ved'te mě, mějte se mnou slitování a milujte mě, můžete-li ještě.“

(...)

[Manžel paní de Clèves zemřel a pan de Nemours se s ní pomocí drobné lsti setkává u jejího strýce, vicedoma de Chartres.]

„Což je jiné štěstí než být vámi milován? Ačkoli jsem s vámi o tom nikdy nemluvil, nemohu uvěřit, paní, že byste nevěděla o mé lásce a že byste ji nepokládala za nejpravdivější a nejmocnější, jež se kdy zrodila. Jakými prošla zkouškami, o nichž nevíte! A jaké zkoušky jste ji podrobila svým přísným chováním!“

„Když si přejete, abych s vámi o tom promluvila, a když už se k tomu odhodlávám,“ odpověděla paní de Clèves sedajíc si, „udělám tak s upřímností, s jakou se u osob mého pohlaví těžko setkáte. Nezapřu vám, že jsem vaši náklonnost zpozorovala; snad byste mi nevěřil, kdybych vám to řekla. Přiznávám se vám tedy, že jsem ji nejen viděla, nýbrž že jsem ji viděla takovou, jakou si jen můžete přát, aby se mi zdála.“ – „A když jste ji viděla, paní,“ přerušil ji, „je možné, aby vás nevzrušila? A směl bych se vás zeptat, zda nedojala vaše srdce?“ – „Vždyť jste to jistě poznal na mém chování,“ odpověděla mu, „ale chtěla bych vědět, co jste si o tom myslil.“ (...)

„Nemyslete na to,“ odvětil pan de Nemours, „není již povinnosti, která by vás vázala; jste volná, a kdybych směl, řekl bych vám dokonce, že záleží jen na vás, abyste jednoho dne pocítila jako povinnost uchovat svou lásku ke mně.“ – „Má povinnost mi zakazuje,“ namítla, „myslet kdy na někoho, a tím méně na vás než na kohokoli jiného na světě, a to z důvodů, jež vám jsou neznámy.“ (...)

„Připouštím,“ odpověděla, „že vášně mě mohou vést; ale nemohou mě oslepit; nic mi nemůže zabránit, abych nepoznala, že jste se narodil se všemi vlohami ke galantnosti a se všemi vlastnostmi, které mohou přinést velké úspěchy; měl jste už několik lásek, měl byste je zase; nebyla bych už vašim štěstím; viděla bych, že jste pro jinou tím, čím byste býval pro mne: to by mě krutě bolelo a nebyla bych si jista, nezakusím-li neštěstí žárlivosti. Pověděla jsem vám až příliš mnoho, abych před vámi zatajila, že jste mi ji už dal okusit a že jsem trpěla krutými mukami onoho večera, kdy mi královna dala dopis od paní de Thémynes, který prý byl adresován vám; tehdy ve mně utkvěla

představa, že žárlivost je největší ze všech strastí.

Všechny ženy si, ať už z ješitnosti nebo ze záliby, přejí vás upoutat; je málo těch, jimž byste se nelíbil; podle své zkušenosti bych se domnívala, že nejsou vůbec takové, kterým byste se nelíbil. Stále bych myslila, že jste zamilován, a často bych se nemýlila; pak bych neměla na vybranou leč utrpení; nevím ani, směla-li bych si naříkat. Vyčítáme milenci; ale vyčítáte manželovi, když mu můžeme vytýkat jen to, že nás již nemiluje? I kdybych si mohla zvyknout na takové neštěstí, uvykla bych mu, aby se mi stále zdálo, že vidím pana de Clèves, jak vás obviňuje ze své smrti, jak mi vyčítá, že jsem vás milovala, že jsem se za vás provdala, a ukazuje mi rozdíl mezi náklonností svou a vaší? Není možné,“ pokračovala, „přejít mlčením tak silné důvody: musím setrvat ve svém nynějším stavu a ve svých rozhodnutích, nikdy jej nezměním.“ (...)

Pan de Nemours se jí vrhl k nohám a poddal se všem protichůdným hnutím, která jím zmítala. Projevil jí i svými slovy i svým pláčem nejprudší a nejnežnější vášeň, která kdy zachvátila srdce. Ani srdce paní de Clèves nebylo bez citu; a dívajíc se na knížete očima od slz poněkud naběhlýma, zvolala: „Proč vás musím obviňovat ze smrti pana de Clèves? Proč jsem vás nepoznala, dřív než jsem byla zadaná? Proč nás osud rozděluje tak nepřekonatelnou překážkou?“ – „Není tu vůbec žádná překážka, paní,“ namítl pan de Nemours, „jen vy sama se stavíte proti mému štěstí, jen vy sama si ukládáte zákon, který vám nemůže vnutit asi ctnost, ani rozum.“ – „Je pravda,“ odvětila, „že přináším velkou oběť povinnosti existující jen v mé obraznosti: vyčkejte, až co zmůže čas. Pan de Clèves skonal teprve nedávno a tato neblahá událost je ještě příliš blízká, aby mi dopřála jasného a zřetelného pohledu; zatím se těšte tím, že jste vznítil lásku v ženě, jež by nemilovala nikoho, kdyby nebyla spatřila vás: věřte, že moje city k vám budou věčné a že potrvají, ať budu dělat cokoli. Sbohem,“ řekla mu, „je to rozhovor, za který se hanbím: povězte to panu vicedomovi; svoluji k tomu a prosím vás o to.“ (...)

O/

Marie Madeleine Pioche de La Vergne, hraběnka z La Fayette: Kněžna de Clèves

(vydáno anonymně 1678)

Převzato z: Marie Madeleine de La Fayette, *La Princesse de Clèves*, Paříž, Bibliothèque Larousse, 1931. Přeložil Karel Šafář v Marie Madeleine Pioche de La Vergne de La Fayette: *Kněžna de Clèves*, Praha, SNKLHU, 1959, s. 201-202.

Formální charakteristika:

Prozaický román.

(...)

M. de Nemours se jeta à ses pieds, et s'abandonna à tous les divers mouvements dont il était agité. Il lui fit voir, et par ses paroles et par ses pleurs, la plus vive et la plus tendre passion dont un cœur ait jamais été touché. Celui de madame de Clèves n'était pas insensible ; et, regardant ce prince avec des yeux un peu grossis par les larmes : Pourquoi faut-il, s'écria-t-elle, que je vous puisse accuser de la mort de M. de Clèves ? Que n'ai-je commencé à vous connaître depuis que je suis libre, ou pourquoi ne vous ai-je pas connu devant que d'être engagée ? Pourquoi la destinée nous sépare-t-elle par un obstacle si invincible ? Il n'y a point d'obstacle, madame, reprit M. de Nemours : vous seule vous opposez à mon bonheur ; vous seule vous imposez une loi que la vertu et la raison ne vous sauraient imposer. Il est vrai, répliqua-t-elle, que je sacrifie beaucoup à un devoir qui ne subsiste que dans mon imagination. Attendez ce que le temps pourra faire : M. de Clèves ne fait encore que d'expirer, et cet objet funeste est trop proche pour me laisser des vues claires et distinctes. Ayez cependant le plaisir de vous être fait aimer d'une personne

(...)

Pan de Nemours se jí vrhl k nobám a poddal se všem protichůdným hnutím, která jím zmítala. Projevil jí i svými slovy i svým pláčem nejprudší a nejněžnější vášeň, která kdy zachvátila srdce. Ani srdce paní de Clèves nebylo bez citu; a dívajíc se na knížete očima od slz poněkud naběhlýma, zvolala: „Proč vás musím obviňovat ze smrti pana de Clèves? Proč jsem vás nepoznala, dřív než jsem byla zadaná? Proč nás osud rozděluje tak nepřekonatelnou překážkou?“ – „Není tu vůbec žádná překážka, paní,“ namítl pan de Nemours, „jen vy sama se stavíte proti mému štěstí, jen vy sama si ukládáte zákon, který vám nemůže vnutit asi ctnost, ani rozum.“ – „Je pravda,“ odvětila, „že přináším velkou oběť povinnosti existující jen v mé obraznosti: vyčkejte, až co zmůže čas. Pan de Clèves skončil teprve nedávno a tato neblahá událost je ještě příliš blízká, aby mi dopřála jasného a zřetelného pohledu; zatím se těšte tím, že jste vznítily lásku v ženě, jež by nemilovala nikoho, kdyby nebyla spatřila vás: věřte, že moje city k vám budou věčné a že potrvají, ať budu

qui n'aurait rien aimé, si elle ne vous avait jamais vu : croyez que les sentiments que j'ai pour vous seront éternels, et qu'ils subsisteront également, quoi que je fasse. Adieu, lui dit-elle ; voici une conversation qui me fait honte : rendez-en compte à M. le vidame ; j'y consens, et je vous en prie.

dělat cokoli. Sbohem,“ řekla mu, „je to rozhovor, za který se hanbím: povězte to panu vicedomovi; svoluji k tomu a prosím vás o to.“

B/